

університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2020. № 11. С. 141–146.

4. Терешкевич Н. Д. Особливості психологічного дослідження відеозаписів, у яких зафіксовано відтворення особою подій: метод. рек. Київ : ДНДЕКЦ МВС України 2023. 25 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 21.05.2025).

6. Сліпець О.О. Особливості організації призначення і проведення судових експертиз щодо дітей, які перебувають в контакті із законом. *Наукові перспективи: журнал*. 2025 № 8 (62) 2025. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-8\(62\)-1019-1031](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-8(62)-1019-1031). с. 1598. С. 1019-1032.

7. Алікіна Н. В. Методична техніка психологічного аналізу суб'єктивної інформації. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Зб. науково-практичних матеріалів. Вип. 3. Харків: Право, 2003. 592 с. С. 507-510.

Олена СОЛДАТЕНКО

професор кафедри
кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМАТИКА ДОКАЗУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Станом на поточний період Україна перебуває в умовах тривалої та масштабної збройної агресії з боку російської федерації, що супроводжується систематичним знищенням цивільного населення, використанням методів та засобів ведення війни, заборонених нормами міжнародного гуманітарного права, жорстоким поводженням із військовополоненими та мирними мешканцями, а також численними порушеннями міжнародно-правових норм, які регулюють збройні конфлікти, з боку держави-окупанта. У цьому контексті спостерігається зростання кількості кримінальних правопорушень, що посягають на мир, безпеку людства та стабільність міжнародного правопорядку.

Задля ілюстрації окресленої динаміки доцільно звернутися до офіційних даних. Наразі протягом 2021 року в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР) було зафіксовано 12 кримінальних проваджень за ознаками правопорушення, передбаченого статтею 436 Кримінального кодексу України (пропаганда війни), 8 – за статтею 437 КК України (планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни), а також 172 – за статтею 438 КК України (порушення законів та звичаїв війни) [1].

За даними Офісу Генерального прокурора, з 24 лютого 2022 року розпочато розслідування 177 882 злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, з яких понад 152 тисячі – за фактами порушення законів і звичаїв війни відповідно до 438 статті Кримінального кодексу України. Станом на лютий 2025 року про підозру у вчиненні воєнних злочинів оголошено 800 особам, обвинувальні акти щодо 582 людей передано до суду, а ухвалено обвинувальні вироки щодо 148 [2].

Очікуване збільшення кількості обвинувальних актів і судових вироків свідчатиме про поступове посилення механізмів притягнення до кримінальної відповідальності за злочини проти миру та міжнародної безпеки.

Більшість кримінальних правопорушень, передбачених положеннями розділу XX Кримінального кодексу України, за винятком статей 436-1 КК України («Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів») та 445 КК України («Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала»), належать до компетенції органів досудового розслідування Служби безпеки України, відповідно до частини 2 статті 216 Кримінального процесуального кодексу України. Вказані правоохоронні органи зобов'язані здійснювати передбачений законом комплекс процесуальних і слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення фактичних обставин злочину та ідентифікацію осіб, які до нього причетні.

Однією з ключових функцій Кримінального кодексу України, що ґрунтується на принципах Конституції України та положеннях ратифікованих міжнародно-правових актів, є забезпечення миру та міжнародної безпеки. Ця функція закріплена в частині першій статті 1 Кримінального кодексу України [3]. Водночас чинна правозастосовна практика демонструє наявність суттєвих інституційних недоліків у функціонуванні судової системи, що проявляються, зокрема, у недостатньому рівні дотримання прав учасників кримінального провадження. Зазначені проблеми посилюються впливом суспільного осуду та значною часткою проваджень, що розглядаються за процедурою заочного судочинства (*in absentia*), що, у свою чергу, ускладнює забезпечення оперативного, справедливого та обґрунтованого розгляду справ і прийняття правомірних вироків.

Аналіз слідчо-судової практики у справах, що стосуються кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, засвідчує наявність численних процедурних і правових труднощів, які суттєво знижують ефективність притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні таких діянь. Дана тенденція підтверджується статистичними показниками та емпіричними спостереженнями.

У науковій літературі, зокрема у працях С. М. Мохончука, звертається увага на глибинні суперечності між положеннями національного кримінального законодавства та міжнародно-правовими стандартами щодо трактування поняття «міжнародний правопорядок» як родового об'єкта правопорушень, передбачених у розділі XX Кримінального кодексу України [4, с. 130]. Науковець обґрунтовує позицію про недостатню точність та коректність використання цієї категорії, вказуючи, що будь-яке кримінальне правопорушення – незалежно від його характеру – певною мірою посягає на правопорядок загалом. Таким чином, без чіткого нормативного розмежування усі злочини, закріплені в Особливій частині КК України, можуть бути умовно кваліфіковані як посягання на міжнародний правопорядок, що ускладнює ідентифікацію й кваліфікацію злочинів міжнародного характеру в межах загальної системи кримінального права.

Окремої уваги потребує проблема допустимості використання матеріалів, отриманих у результаті контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України, в процесі доказування у справах про міжнародні злочини. Відсутність чітко визначеного законодавчого механізму, який би регламентував допустимість, порядок отримання, оцінки та використання таких відомостей як доказів у кримінальному процесі, створює правову невизначеність та потенційні ризики порушення прав учасників провадження.

У зв'язку з цим актуальним залишається законодавче врегулювання питання допустимості матеріалів оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності шляхом внесення змін до частини другої статті 99 Кримінального процесуального кодексу України. Пропонується чітко визначити критерії правомірності використання інформації, що містить фактичні дані про протиправну діяльність осіб чи організованих груп, зібраної спеціалізованими підрозділами за умови дотримання вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і Закону України «Про контррозвідувальну діяльність».

1. Як судять воєнних злочинців в Україні. URL : [suspilne. media/652594-na-cernigivsinizafiksovano-ponad-tisacu-zlocinivprotimiru-ak-sudat-voennih-zlocinciv-v-ukraini/](https://suspilne.media/652594-na-cernigivsinizafiksovano-ponad-tisacu-zlocinivprotimiru-ak-sudat-voennih-zlocinciv-v-ukraini/) (дата звернення: 06.10.2025).

2. Справ тисячі, але вироків в рази менше. Як розслідують воєнні злочини в Україні. URL : <https://www.helsinki.org.ua/articles/sprav-tysiachi-ale-vyrokiv-v-razy-menshe-yak-rozsliduiut-voenni-zlochyny-v-ukraini/> (дата звернення: 06.10.2025).

3. Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text/> (дата звернення: 06.10.2025).

4. Мохончук С. М. Місце злочинів проти миру і безпеки людства в системі міжнародних правопорушень. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Вип. 4. Т. 1. С. 129–134.